

Kitap Tanıtımı/Book Review

Geliş Tarihi/Received Date: 26.08.2025

Kabul Tarihi/Accepted Date: 03.10.2025

DOĞURGAN YARA/ SEZAI KARAKOÇ¹

Murat KARA²

Akademisyen, şair ve yazar Yılmaz Daşcıoğlu'nun kaleme aldığı çalışmalarından *Doğurgan Yara/ Sezai Karakoç* adlı eseri 2023 yılında Şule Yayınları bünyesinde yayımlanmıştır. Bu kitap *Dalgalı Suda Gölge ve Suret, Bitmeyen Başlangıçlar* ve *Akıp Gidenin Cazibesi* serisinin dördüncü kitabı olarak değerlendirilebilir. Şule Yayınları bu kitapları bir seri şeklinde çıkarmış değildir ancak hacim açısından az, okunabilirlik açısından kısa; bununla birlikte bilgi, içerik ve ağırlık açısından yoğun bir anlatıma sahip olmaları bu kitapları bir seri olarak değerlendirmeye imkân vermektedir. Ayrıca yazarın *Kader Hep Erken Zaman Hep Geç* adlı başka bir çalışmasıyla birlikte bu kitapların kapaklarının mektup zarfı şeklinde

tasarlanmış olması bu değerlendirmeyi destekleyen başka bir işarettir. Kitap kapaklarının bu şekilde

¹ (ISBN: 978-625-8062-70-0; İstanbul: Şule Yayınları; 2023; ss. 88.)

² Doç. Dr., Batman Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, murat.kara@batman.edu.tr, orcid.org/0000-0001-7139-4906.

tasarlanması, ayrıca yazıların çoğunda deneme üslubunun tercih edilmesi Nurullah Ataç'ın deneme, mektup ve okur arasında ilişki kurduğu şu değerlendirmesini de akla getirmektedir:

İngiliz yazarlarından biri, yanılmıyorsam Robert-Louis Stevenson, her yazının bir mektup olduğunu söyler: uzaklardan, belki yüzyıllar arasından bir dosta, biz tanımasak da bizi seçmiş olan bir dosta yolladığımız bir mektup... Deneme mektuptan da yakındır. Yalnız kaldığımız bir saatte yanımıza sokulan, elini omzumıza koyup ‘Kardeşim, yaşamak denen macerayı deneyen kardeşim! Senin gibi ben de yaşadım, ben de güldüm, ben de ağladım. Dinle benim geçirdiklerimi!’ diyen bir kimsenin sesidir (Ataç 2020: 171).

Günümüz okuru için makul hacimde olan, kısa yoldan değerli bilgileri okura çabuk ulaştıran ve onun düşünce ufkuna süratle sirayet eden özellikleri de dikkate alınınca kapaklarda mektup zarfı biçiminin tercih edilmesinin isabetli olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca bu kitaplar İtalo Calvino'nun *Amerika Dersleri* adlı eserinde değindiği üzere her şeyin yerli yerinde olduğu kısalık ve süreklilik ile kendini gösteren “hızlılık” kavramına göre de bir değere sahiptir. Çünkü hız ile şekillenen gelecek zamanlara doğru süratle koşan edebiyat, er ya da geç şiir sanatından ve fikirden gelen yoğunluktan esinlenecektir (Calvino 1994: 69). Hızlılık kavramı açısından Daşcıoğlu'nun bu kitapları teknoloji çağının beklentisine uygun eserlerdir, denilebilir. Bu değerlendirmeye göre *Bitmeyen Başlangıçlar/ Şiir Üstüne Denemeler* adlı kitabın ayrı bir yerde durduğunu da söylemek gerekir. Çünkü yukarıda da belirtildiği üzere aynı zamanda bir şair olan yazarın şiirin bir özelliği olan kısa ve yoğun anlatımın yanı sıra zaman zaman sanatlı üslubunu da bu kitaptaki bazı yazılarda görmek mümkündür. Bu açıdan kitaptaki her bir yazı geniş çaplı çalışmalara kapı aralayan çekirdek bilgiler içermektedir.

Yukarıda sayılan özellikler kitaplardaki yazıların bir çırpıda yazıldığı anlamına gelmemelidir. Dikkatli bir şekilde okunduğunda bu yazıların ancak uzun araştırmalar, yoğun okuma ve incelemeler neticesinde elde edilebilecek ve özümsemiş bilgileri içerdiği anlaşılabacaktır. Kendisini yakından tanıyanların da bildiği üzere yazarın, aceleci davranan, sonuca hemen varmak isteyen, küçük bir emare ile meseleyi çözdüğünü zanneden talebelerini sürekli uyaran, onlara yol gösteren duruşunu bu yazılarında hem gösterdiğini hem de örneklettiğini söylemek gerekir. Diğer deyişle bu kitaplarda ilmek ilmek ve sabırla işlenen her konu sağlam bir şekilde sonuca götürülmüştür, denilebilir. Bu aynı zamanda bir akademisyen tavrıdır.

Bu açıdan yazarın bu metinlerde hem ilim isteyen bir “talebe” hem sabır ve gayretle araştırmaya koyulmuş bir araştırmacı hem hassasiyeti ve titizliği doruk noktasında bir şair hem de talebe yetiştirmeye odaklı ve örnek bir akademisyen kimliğini aynı anda görmek mümkündür. Her yazının başında “talebe”, içerik ve biçimde araştırmacı, üslupta şair ve sağlam bir şekilde sonuca götürmede ise akademisyen tavır hemen her yazıda dikkati çekmektedir. Özellikle cömertçe sunulan çalışılabilecek yeni konu teklifleri bu açıdan da değerlendirilmelidir. Çünkü yazar bu tekliflerle konu bulmakta zorlanan araştırmacılara yol göstermektedir. Bu teklifler ayrıca yapılan araştırmada baştan sınırların çizilmesinin ve düzenli çalışmanın ne kadar önemli olduğunu da ortaya koymaktadır.

Kitabın ilk dikkati çeken kısmı “Doğurgan Yara” başlığıdır. Yazar, diğer kitaplarında başlık belirlerken uyguladığı yöntemi bu kitapta da tercih etmiştir. Nitekim yazar, kitaplarında incelediği konuyu ya da yazarın estetik anlayışını en öz hâliyle ortaya koyabilecek bazen yazardan alıntıları içeren başlıklar tercih etmektedir. Bu kitabın başlığı da Karakoç’un “Fecir Devleti” şiirinden alınmıştır. Bu şiirde “doğurgan yara” üç yerde geçmektedir ancak bir sözcük grubu hâlinde “mercan kitap” ile birlikte kullanılmaktadır (Karakoç 2003:415-422). “Doğurgan yara”nın ne anlama geldiği ile ilgili Daşcıoğlu kitapta bazı ipuçları vermiştir. Yaranın doğurgan oluşu bir paradoks oluşturmaktadır ve kendisinin de dikkat çektiği üzere paradokslarla anlatım Karakoç’un şiirlerinde hiç de azımsanmayacak derecededir (Daşcıoğlu 2023: 21). Onun birçok şiirinde farklı şekillerde zehir-panzehir ikilemiyle karşılaşmak ve zehrin de aslında bir panzehir olabileceğini görmek mümkündür. “Fecir Devleti” şiirinde de “yara” ile birlikte kullanılan “duman, alev, kan, karanlık, korku, akrep, leş, mezar, lanetli gece vb.” sözcüklerle bu paradoks desteklenmiş ve hemen sonrasında “kılıç” metaforuyla bu yaradan bir dirilişin gerçekleşeceği söylenmiştir: “Bu ülkü bir kılıç gibi keskindir/ Uzar uzar kalbimizin içinden /Kalbinizin içine kadar / Sizi öldürmek için değil / Sizi diriltmek için” (Karakoç 2003: 418). Bu tespiti “İçinden yeşerecek/yeni bitkide”, “Anladım gelmekte olan zamanı”, “Gelenler var biliyorum”, “Geliyorlar ustalar çırağlar”, “Geliyorlar”, “Gelecek yeni bir, bir insan ruhu” vb. mısralarında da görmek mümkündür. Karakoç’un bu şiiri bütün şiirlerine sinmiş Diriliş isteğinin yoğunlaşmış şeklidir denilebilir. Bu yoğunluğun merkezi ise “doğurgan yara” ifadesinde saklıdır. Diğer deyişle “doğurgan yara” Karakoç’un Diriliş estetiği, davası ve akımının karşılığıdır. “Mercean kitap” ise aynı şiirde “Kur’an’ın aydınlığını yay gönlümüze” (Karakoç 2003: 421) mısraından anlaşıldığı kadarıyla *Kur’an-ı Kerim*’dir. Mercan, sözcüğünün Karakoç şiirinde aydınlık anlamında kullanıldığını da burada belirtmek gerekir. Bu “yara”nın neleri doğurduğu “Fecir Devleti” şiirinin yanı sıra şairin başka şiirlerinde açıklanmıştır. Sadece “Alınyazısı Saati” şiirinde “onlardır” sözcüğüyle devam eden mısralar bunu görmek için yeterlidir (Karakoç 2003: 670) Dolayısıyla yazar, başlık olarak “Doğurgan Yara”yı tercih etmekle hem Karakoç şiirine vukufiyetini göstermiş hem de onun tüm düşünce ve estetik sistemini ortaya koyarken temel teşkil edecek bir tasarrufta bulunmuştur.

Yazar, sunuş bölümünde kitap hakkında açıklamalar yaparken Karakoç ile Âkif arasında bağlantı kurmuştur. Bilindiği üzere Karakoç, Âkif ve Necip Fazıl çizgisinin bir devamı olarak birçok kaynaktan ele alınmaktadır. Yazar da ilerleyen sayfalarda nesir konusunda buna benzer bir değerlendirme yapmıştır. Ancak burada şahsiyet ve eser, mücadele ve dava konusunda hiçbir çelişki olmaması açısından Mehmet Âkif ile bağlantı kurması önemli bir ayrıntıdır (Daşcıoğlu 2023: 9). Diğer deyişle yazarın tespitine göre Karakoç da Âkif gibi eser, hayat ve dava açısından “samimiyet” çizgisinin dışına çıkmamıştır.

Daşcıoğlu, kitabın sunuş bölümü de dâhil olmak üzere tüm yazılarda genellikle Karakoç’un birbirinden ayrılmaz iki yönünü dikkatlere sunmuştur. Bunlar şiir ve düşüncedir. Kitaptaki hemen her yazıda birbirini tamamlayan bu iki yön farklı özellikler, türler, yönler ve kavramlar üzerinden

açıklanmaya çalışılmıştır. Dolayısıyla kitapta sadece bir şair olarak değil, aynı zamanda bir mütefekkir olarak Karakoç üzerinde durulmaktadır.

Sunuş bölümünde de söylendiği üzere kitap Sezai Karakoç üzerine farklı zamanlarda ve farklı yayın organlarında yayımlanmış yedi yazıyı içermektedir. Bu yazılardan üçü şiir hakkında, diğerleri ise onun denemeleri, kullandığı bazı kavramlar, sanat görüşü ve Diriliş dergisi hakkında kaleme alınmıştır. “Sezai Karakoç Şiirinin Gücü ve Etkisi” başlıklı ilk metin, adından anlaşılacağı üzere Karakoç şiirinin temel özelliklerini ortaya koymaktadır. Ancak bütüncül bir şekilde bakıldığında bu özelliklere kitabın tamamında değinildiğini de söylemek gerekir. “Hatıralar ve İdealler Arasında Bir Yol Açıcı İmge: Sezai Karakoç Şiirinin Kaynaklarından Çocukluk” başlığını taşıyan ikinci yazı Karakoç şiirinde çocukluk konusunu yeni bir bakış açısıyla ele almakta ve bunu besleyen kaynakları incelemektedir. “Sezai Karakoç Şiirinde ve Düşüncesinde Merkezî Bir Kavram Olarak Hakikat” adlı üçüncü yazı, şiir ile hakikati aynı kulvarda gören ve şiirin ölümsüzlüğünü hakikate bağlılıkla açıklayan şairin, sanat ve düşüncesinde hakikat kavramını araştırmaktadır. Bu konu daha sonra altıncı yazıda “Şiir” başlığında farklı bir şekilde de ele alınmıştır. “Sezai Karakoç Şiirinde Geleneğin Biçimsel Bir Tezahürü Olarak Ses Tasarrufları” başlıklı dördüncü yazı Karakoç’un şiir ve düşünce sisteminde temel kavramlardan olan geleneği açıkladıktan sonra bunu ses tasarrufları üzerinde araştırmakta ve örneklendirmektedir. “Sezai Karakoç’un Denemelerinde Yapı, Biçim ve Düşünce” başlıklı beşinci yazı, şairlik yönünün baskın oluşuyla çoğu zaman gözden kaçan Karakoç denemeleri ve bunların ayırıcı özellikleri üzerinde durmaktadır. Bu bölümde yazarın yaptığı tanımlamalar ve tespitler bu konuyu araştıranlara değerli bilgiler sunmaktadır. “Diriliş Estetiği ya da Sezai Karakoç’un Sanat Görüşü” başlıklı altıncı yazı şairin estetiğini temel kavramlar ve alt başlıklarla dikkatlere sunmaktadır. Kitabın son yazısı olan “Bir Okul Olarak Diriliş Dergisi” başlıklı yazı ise modern edebiyatlarda yeni sanatçıların yetişmesinde dergilerin üstlendiği görevlere örneklerle değindikten sonra bu açıdan *Diriliş* dergisinin doğrudan ve dolaylı olarak yönlendirici ve yol açıcı özelliklerini ortaya koymaktadır.

Kitabın “Sezai Karakoç Şiirinin Gücü ve Etkisi” başlıklı ilk yazısı aslında diğer yazılara da yayılmış bir şekilde Karakoç şiirinin temel özelliklerini tespit etmektedir. Bunlar maddeler hâlinde şöyle sıralanabilir:

a) Şairin yetiştiği aile çevresi, gittiği okullar “ondaki yerli kültürel öğeleri ile imgesel ve duyuşsal alt yapısını oluşturan” bir zemin ortaya çıkarmıştır ancak bu zemin yalnızca imge düzeyinde değil ayrıca “düşünce olarak da bu topraklara özgü, yerli ve ehlişünnet temellerine dayanan” bir zemin oluşturmuştur (Daşcioğlu 2023: 11). Dolayısıyla şairin şiirlerinde mevcut olan “düşünce unsuru genellikle tesadüfe bırakılmaz” (Daşcioğlu 2023:11-12). Karakoç bu zemine hece vezni ve kafiye de aşlamış, dünya çizgisi ve yaşadığı dönemden ayrılarak bunu “düşünce ve duyarlılık bakımından yerli kültüre bağlı bir akıma” dönüştürmeyi başarmıştır (Daşcioğlu 2023: 12).

b) Modern şiiri doğrudan kaynağından alan Karakoç, modernin ortaya çıkardığı bir kavram olarak geleneğe yönelmiş, “geleneksel kültür ve edebiyat değerlerinin arasında yeni ve özgün bir köprü” kurmayı başarmıştır (Daşcioğlu 2023: 12). Yazara göre “Karakoç şiiri, gelenekteki bu özün modern şiire içeriden giydirilmesinin örnekleriyle doludur.” (Daşcioğlu 2023: 13) “Leylâ ile Mecnun”, “Hızır ile Kırk Saat” bunun ilk örnekleridir. Kitabın dördüncü yazısı bu maddeyi daha kapsamlı bir şekilde ele almakta daha sonra bunu “ses” kavramı etrafında incelemektedir.

c) Başka bir özellik “tipler oluşturma ve farklı teknikleri kullanarak âdeta aynı odaktan çıkan farklı şiir tarzları üretebilme” gücüdür (Daşcioğlu 2023: 14). Bu güç, şaire geleneği yeniden üreterek yaşadığı çağa taşıma imkânı verdiği gibi onun yeni ve özgün eserler ortaya çıkarmasını da sağlamıştır.

d) Onun şiirinin başka bir özelliği de farklı kafiye türleri ve düzenli-düzensiz tekrarlarla oluşturulan kendine özgü ses ahengi”, yükselen veya azalan temposu, ayrıca “imge çeşitliliğinin bir araya gelmesi” ve tüm bunlara eklenen insan ve dünya görüşüdür (Daşcioğlu 2023: 14).

e) Kitabın ikinci yazısında yazarın tespit ettiğine göre Karakoç şiirinin bir başka özelliği de şiirin gücünü arttıran bir özellik olarak imge ve kavram dengesinin en uygun bir şekilde sağlanmasıdır. İslam ve geleneksel kültür öğeleri, Doğu ve Batı edebiyatı temsilcileri ve metinleri ayrıca bir kaynak olarak sözlü kültür, onun imge ve kavramlarını besleyen unsurların önde gelenleridir (Daşcioğlu 2023: 16).

f) Sözlü kültür unsurları bağlamında yazarın tespit ettiğine göre onun şiirinin hem özelliği hem de kurucu öğelerinden biri de hatıralardan ve yaşanmışlıklardan beslenen çocukluktur. Yazar bu maddeye anne ve baba figürlerini de eklemektedir. Bunlar imge oluşturan poetik materyaller hâlinde şiirden şiire geçerek devam etmiştir. Kitabın ikinci yazısı bunları ortaya koymaktadır.

g) Onun şiirinin bir başka özelliği de yukarıda da değinildiği üzere paradoks oluşturan imge, metafor ve kavramlara müracaat etmesidir.

h) Sonuncu madde ise kitabın altıncı yazısında geçtiği ve üçüncü yazısında da farklı bir bağlamda ele alındığı üzere şiir ve hakikat arasındaki ilişkidir. Bu ilişki altıncı yazıda ortaya konulmuştur.

Kitabın önemli yazılarından biri “Sezai Karakoç’un Denemelerinde Yapı, Biçim ve Düşünce” başlığını taşımaktadır. Şiir dışında bir konuya sahip olması öncelikle dikkat çekicidir. Bu yazıda yazar nesir açısından hem kısa bir külliyat incelemesi gerçekleştirmiş hem yeni bir deneme tanımlamasıyla şairin denemelerinin temel özelliklerine değinmiş hem de onun nesir dili üzerinde durmuştur. Onun sanat ve edebiyat konulu yazılarda özellikle deneme kavramını tercih etmesi ve düzyazılarında sadece aktüelin tasvirini değil, geniş bir zaman çerçevesi içinde onu yorumlamaya çalışması (Daşcioğlu 2023: 43) kısa bir külliyat incelemesinin sonucu olarak değerlendirilebilir.

Yazara göre “deneme hem estetik olanı sağlamak isteyen biçimsel özeni hem de rasyonel bir temelde yükselen düşünce unsurunu, mekanik bir örgüleyişle birlikte taşır ve buradaki denge hassaslaştıkça,

yazının nitelik olarak yükselme gücüne sahip olduğu ileri sürülebilir” (Daşcıoğlu 2023: 45). Bu tanımlamanın Karakoç’un denemelerine de uygun olduğu söylenebilir. Nitekim yazarın tespit ettiğine göre onun denemeleri şu özelliklere sahiptir:

1. Biçimsel bir özellik olarak sözcük konusundaki tasarrufları ve cümle tercihleri. Denemelerinde geniş bir söz dağarından istifade eden şair, eş anlamlı sözcükleri kullandığı gibi kendine mahsus bir sözlük de oluşturmuştur. Cümle kuruluşlarında ise kısa ve uzun cümleleri dönüşümlü olarak kullanmaktadır.
2. Yazıya hız kazandıran, ahenk ve akıcılık sağlayan biçimsel bir özellik olarak koşut ve simetrik yapı tercihleri.
3. Çoklukla benzetmelerden istifade etmek.
4. Genel olarak bilinen deneme türünün özelliklerine aykırı bir özellik olarak denemelerde bir fıkri savunmak ve ispatlamak.
5. Zengin bir atıf sitemine sahip olmak (Daşcıoğlu 2023: 46-55).

Bu tespitler ile yazar, Karakoç denemelerinin yapısal özelliklerinin çerçevesini de çizmiştir.

Yazara göre Karakoç başından beri kendine mahsus bir nesir diline sahiptir ve bu da şiirsel özellikler gösteren bir dildir. Ancak o, “ne tam anlamıyla duyguyu bertaraf eden bir aklın egemenliğinden ne de aklı geri plana atan mecazlı söyleyişin heyecan doğuran etkisinden ibaret bir dile sahiptir” (Daşcıoğlu 2023: 46). Onun için önemli olan düşüncenin doğru ve etkili bir şekilde aktarılmasıdır.

Yazar “Diriliş Estetiği ya da Sezai Karakoç’un Sanat Görüşü” başlıklı yazısında ise aslında birçok araştırmada ele alınmış “Diriliş Estetiği”ni temel kavramlar ve başlıklar etrafında farklı ve yeni bir gözle yeniden incelemiştir. “Metafizik”, “Sanat ve Din”, “Taklit-Soyutlama-Yaratma”, “Biçim ve Öz”, “Sanatçı”, “Edebiyat”, “Kasaba Edebiyatı”, “Şiir”, “Gelenek” bu yazının alt başlıklarını oluşturmaktadır. “Sanatçı”, “Şiir” ve “Taklit-Soyutlama-Yaratma” başlıklarında yazar yeni ve özgün değerlendirmeler yapmıştır.

“Bir Okul Olarak Diriliş Dergisi” başlığını taşıyan son yazıda ise yazar, Klasik Türk şiirinde usta çırak ilişkisiyle yeni şairlerin yetişmesinde etkili olan nazire geleneği ve edebî mahfillerin yerini modern edebiyatta dergilerin aldığını söyledikten sonra (Daşcıoğlu 2023: 76) *Diriliş* dergisinin bu açıdan önemi ve diğer dergilerden ayrılan özellikleri üzerinde durmaktadır. Yazara göre *Diriliş*, doğrudan ve dolaylı olarak Türk edebiyatına yön veren bir dergidir (Daşcıoğlu 2023: 86).

Daşcıoğlu’nun satır aralarında işaret ettiği çalışılabilecek konu teklifleri ise şunlardır: Karakoç şiirinin yapısal özelliklerinin onun hayat çizgisi bağlamında tasnif edilmesi; Karakoç şiirinde kurucu bir öge olarak baba figürü; sözlü kültür unsurları, hatıralar ve yazılı kaynaklardan istifade ederek çocuk imgesinin Hızır ve Taha üzerinden incelenmesi; Karakoç şiirinde doğa, kültür ve hakikat ilişkisi;

Karakoç şiirinin dış dinamiklerini besleyen unsurlar; Karakoç şiirinde ve yazılarında atıflarla işaret edilen literatür zenginliğinin tespiti. Yazarın akademisyen kimliğiyle dikkat çektiği bu konular Karakoç üzerine araştırma yapmak isteyen araştırmacılara yol gösterici niteliktedir.

Yazarın da söylediği üzere “yaşadığı çağı dolduran” ve yaklaşık altmış kitaptan oluşan bir külliyat bırakmış olan şair, üzerinde her zaman inceleme yapılmayı hak etmektedir. Bu bağlamda Yılmaz Daşcıoğlu, daha önce hakkında çok sayıda araştırma yapılmış olmasına rağmen *Doğurgan Yara/ Sezai Karakoç* adlı çalışmasıyla Karakoç’un şiir ve düşünce sisteminde dikkatlerden kaçmış önemli konulara değinmiş, böylece şairin sanat ve düşünce dünyasındaki yerinin nesnel bir şekilde tespit edilmesine ve eserlerinin anlaşılmasına katkıda bulunmuştur. Bu kitap, mütefekkir bir şair olarak Karakoç’un şiirlerini ve düşüncelerini merak eden okurlara, onun eserleri hakkında araştırma yapmak isteyen araştırmacılara yol gösterecek bir çalışma hüviyetiyle raflarda yerini almıştır. Son olarak bu kitabın imge bombardımanı, metinlerarası ilişkiler, kavramlar ve paradokslar içinde varlık gösteren Karakoç şiirini anlamakta güçlük çeken şiir sevdalılarına Karakoç şiirinin nasıl okunması gerektiği konusunda bir okuma rehberi olacağını da belirtmek gerekir.

KAYNAKÇA

Ataç, N. (2020). *Karalama defteri-ararken*. Yapı Kredi Yayınları.

Calvino, İ. (1994). *Amerika dersleri/gelecek bin yıl için altı öneri*. Can Yayınları.

Daşcıoğlu, Y. (2023). *Doğurgan yara/Sezai Karakoç*. Şule Yayınları

Karakoç, S. (2003). *Gün doğmadan*. Dirliş Yayınları.